

Városunk

Budapesti Honismereti Híradó

XIII. évfolyam 2. szám

Ingyenes

2010. április

Múzeumsarok

Kiállítóhely a XVIII. kerületben

Számtalan kezdeményezés, elképzelés után a múlt év nyarának elején kaptunk ígéretet a helyi tv műsorában Szaniszló Sándor alpolgármestertől arra, hogy az évek óta fennálló problémára születik valamilyen megoldás a centenáriumi évre (a kerület 100, 80 és 60 éves települési jubileumairól a Városunk 2009. novemberi számában írtunk – a szerk.). Az önkormányzat nyáron döntött a kiállítóhelyről, ezt végül december

3-án vehettük át. Ezt követően több műszaki problémát kellett megoldani.

Nagy érdeklődés mellett nyílt meg február 4-én a XVIII. kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény időszakos helytörténeti tárlatainak helyet adó Múzeumsarok a XVIII. kerületi Szent Lőrinc sétány 2-ben.

A 136 m-es telephelyen a műtárgyvédelmi szempontoknak megfelelő előtér, kiállítóhelyről, ezt végül december

(Folytatása a 7. oldalon.)

A Múzeumsarok előtt a hét vezér fából készült szobra áll

Kertvárosi helytörténet

Gyűjtemény és állandó kiállítás

Rég várt örömteli esemény résztvevői lehetek január 26-án, a Kertvárosi Helytörténeti Gyűjtemény megnyitására a Veres Péter utca 157-be érkező XVI. kerületi lokálpatrióták. Az 1950-ben Cinkota, Rákosszentmihály, Mátyásföld és Sashalom nagyközségekből összehozott fővárosi XVI. kerületben eddig a napig állandó kiállításnak a

Lantos Antal, bevezető előadása közben

Hídtörténetek – Lánchíd

A Széchenyi Emlékév nyitó rendezvénye

Rudolf Alt (1812–1905) metszete Pest-Budáról

A városligeti közlekedéstörténeti múzeumban január 23-án megnyílt Hídtörténetek – Lánchíd című kiállítással emlékeztek meg Széchenyi István gróf halálának 150. és a Lánchíd forgalomba vételének 160. évfordulójáról – egyben ez volt a Széchenyi Emlékév nyitó rendezvénye. Csorba László történész szakmai megnyitójában a hídépítés előzményeit ismertette hangsú-

lyozta a Széchenyi–Sina kapcsolat jelentőségét, méltatta Széchenyi munkásságát, kiemelve a Lánchíd építését.

1832-ben megalakult a Hídegyelet, 1836-ban a Lánchíd Rt., mely a költségek előteremtésével foglalkozott. Sina György báró, bécsi bankár kezeskedett a 6,5 millió forint nagyobbik részéről. A Lánchíd előzményeit ismertette hangsu-

(Folytatása a 3. oldalon.)

cinkotai tájhoz adott csak teret.

A Corvin Művelődési Ház Corvin Helytörténeti Klubja

kezelésében működő Kertvárosi Helytörténeti Gyűjtemény épülete 1921-ig polgári villa volt, 1948-ig a Cinkota–Mátyásföldi Községi Polgári Leányiskolaként ismerték, később az úttörőház majd a Kerületi Pedagógiai Szolgáltató Központ működött benne – utóbbi egy részét még használja.

Nem véletlenül Lantos Antal, a Corvin Helytörténeti Klub elnöke tartott bevezető előadást a tárlat megnyitására seregülőknél – (Folytatása a 10. oldalon.)

A. Varga László

Budapest Főváros Levéltárában április 7-én nyitották meg a Vízjelek Budapest Főváros Levéltárából – 700 éves a magyar papírhasználat című kiállítást.

A levéltár főigazgatója Á. Varga László köszöntőjében hangsúlyozta a hazai vízjeleket tartalmazó adatbankban a levéltári jelzetek megadásának fontosságát.

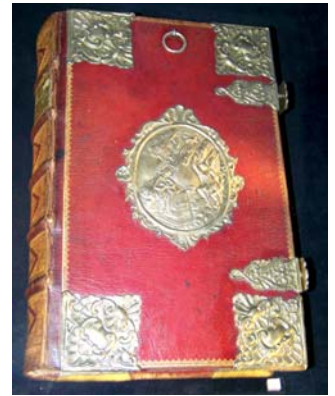
Pesti és budai iratok világa

Hétszáz éves a hazai papírhasználat

Nem hazai gyártmányúak voltak a Magyar Királyságban 6-700 éve használt papírok, a 17–18. században azonban már jó minőségű hazai papírra írhattak eleink – ismertette a tárlatot megnyitó *Borsodi Csaba*, az ELTE-BTK tudományos dékán-helyettese. Később, a 19. század második felétől napjainkig, többségében rossz minőségű papírt állítottak elő hazánkban.

A kiállítás szervezője, *Pelbárt Jenő* filigranológus a hazai papírhasználatot tekintve a 19. század végét emelte ki, amikor hazánkban 200 papírmalom és 104 papírgyár működött. Utalt a tárlaton bemutatott, többségében eredeti dokumentumok és könyvek jelentőségére, külön megemlítve az első budai papírkereskedő (I. Kapelner, 1769) kiállításán látható vízjelét.

Múlt évi, májusi kiállításukon a hazai vízjelek világába kalauzolták el látogatóikat, most a Buda és Pest városának a fővárosi levéltárban őrzött irat- és könyvanyagába adnak tárlatukon betekintést. Ezek a becses levéltári anyagok, uralkodóknak, a két testvérváros lakóinak, jeles személyiségeinek emlékét idézik fel: III. Károly és Ferenc József országgyűlési meghívója (1722, 1865), II. József oltalomlevele (Pest város bírójának, Proberger Jakabnak – 1708), Széchenyi István gróf, Görgei Artúr, Batthyány Lajos gróf, Deák Ferenc, Szigligeti Ede írásai, 18. századi gyógyszerreceptek, gyógyszerjegyzékek, Buda város Árvahivatalának Árva-könyve (1760–1780), a Budai tisztségviselők törzskönyve (1686–1859)... Emellett találkozhatunk itt a két vá-

Budai tisztségviselők törzskönyve I. (1686–1859)

ros, majd a székesfőváros jelentősebb vízjeleivel, a kiállítás rendezői koncepcióját dicsérve egységes megjelenésben, a vízjel megnevezését, használóját és készítésének időpontját, készítőjét is megadva.

Az első emeleti kiállító teremben augusztus közepéig látogatható tárlat a fővárosi levéltár jelentős kiállításai közé sorolható, a vitrinekben, tárlókban bemutatott anyagok és látványtervük szempontjából.

—g—

Könyvbemutató a BTM-ben

A Budapesti Történeti Múzeum Barokk Csarnokában február 1-jén mutatta be a Kálvin hagyománya – Református kulturális örökség a Duna mentén című kiállítási katalógust *Békési Sándor*, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának dékánja és *Marosi Ernő* professzor, akadémikus. A könyvbemutató a Budapesti Történeti Múzeum, a Dunamelléki Református Egyházkerület és a Régészeti és Művészettörténeti Társulat közös szervezésében valósult meg.

A megnyitó utáni felvétel a tárlatról

Széchenyi Emlékbizottság 2010.

Széchenyi István gróf halálának 150. évfordulójára tekintettel öt szervezet (Nagycenk Önkormányzata, Országos Széchenyi Kör, Széchenyi Társaság, Széchenyi Alapítvány, Duna Televízió) létrehozta a Széchenyi Emlékbizottság 2010. elnevezésű koordináló szervezetet, amely nem kormányzati kezdeményezés, és az emlékbizottság közlése

alapján állami támogatásban eddig nem is részesült.

Céljuk 2010-ben Széchenyi emlékének ápolása, rendezvények szervezése, a Kárpát-medencei megemlékezések koordinálása. Felhívásukban fontosnak tartják a „legnagyobb magyar” munkásságának és szellemiségének népszerűsítését.

Az emlékbizottság honlapján (www.szechenyiemlekbizottsag.hu) népszerűsíti a Széchenyi emlékévhöz rendezvényekkel, megemlékezésekkel kapcsolódó műhelyek, csoportok, civil szervezetek, intézmények, önkormányzatok programjait, amelyet a szerkeszto@szechenyiemlekbizottsag.hu e-mailon tudnak bejelenteni. A honlapjukra feliratkozó hírlevél küldését is kérhetik.

Hídtörténetek – Lánchíd

• folytatás az első oldalról

nye a Hammersmith-i és a Marlow-i Temze-híd. Ezeket William Thierney Clark tervezte, akit Széchenyi Angliában tett látogatása során kért fel a Dunán átívelő híd terveinek elkészítésére. 1837-ben W. T. Clark három tervet nyújtott be, melyek közül 1838-ban a mai helyen elkészült lánchíd tervét fogadták el. Ez a két klasszicista stílusú diadalpapus lánchídterv volt.

A tervező honfitársát, Clark Ádámot kérte fel a „resident engineer” (építésvezető mérnök) feladataira. A vasszerkezetek nagy része Angliából hajón jött a Majna–Duna csatornán. Később a dernői Andrassy vasgyárból, a Ganz és a munkácsi öntödékből is érkezett anyag. A tölgyfagerendák Szlavóniából, a fenyőpallók Cseh- és Stájerországból, a gránit Mauthausenből, a mészkő Sós-kútról való, a cementhez szükséges márgát pedig Beocsinból szállították. 1842. augusztus 24-én tartott alapköleté-

Az angliai Hammersmith híd (1827)

telét Barabás Miklós festményen örökítette meg.

A híd hossza 380 méter, a mederpillérek középnyílása 202 méter, a szélsőké 86,7 méter. Fakockával burkolt kocsiútja eredetileg 5,4 méter, a járdák 1,82 méter szélesek voltak. A hidat 1849. november 20-án Haynau avatta fel, az átkelésekért hídvámost szedtek. Széchenyi István sohasem kelt át élete főművén, és W. T. Clark sem. Viszont Clark Ádám itt maradt és Budára nősült. Később, 1852–57-ben, a budai alagút építését is elvégezte.

A vitrinekben és tablókön megtekinthettük a korabeli műszereket, az eredeti tervrajzokat, a tervezők arcképeit, Vörös László 1833-ban készült térképét a Duna vízviszonyairól, néhányat az átkelésnél használt bárcákból, és a kocsiút fakockáiból. A Lánchíd részvényeket

Bal oldalt 19. század eleji színtezőt láthatunk

az állam 1870-ben felvásárolta, hogy lehetővé váljon a Lipótvárosnál egy második híd (Margit híd) építése.

A Lánchídon nagyobb átalakítások 1914–15-ben és a második világháború után történtek. A híd pillérkapuit kiszélesítették, a láncokat és a fakockákat lecserélték. Új díszkivilágítást szereltek fel.

Széchenyi István bronz mellszobra, és a Lánchíd makettje is emlékeztetett a 150 éve Döblingben elhunyt „legnagyobb magyar-

ra”, a reformkor ipari fejlődésének elindítójára. A Magyar Tudós Társaság és a Nemzeti Kaszinó létrehozásában, a Lóverseny meghonosításában, a gőzhajózásban játszott szerepén túl a nevéhez kötődik az Óbudai Hajógyár és a Pesti Hengermalom is. (Az utóbbinak öntödéje a Lánchíd építésének kiszolgálására is épült).

A múzeum épülete előtt megtekinthető a régi Lánchídnál beépített vasszerkezeti elemek néhány darabja.

A Széchenyi lánchídat – országunk és fővárosunk legfontosabb jelképét – ma a világ legszebb hídjai között tartják számon.

Horváth Péterné

A Lánchíd munkagépének makettje

Már hosszú ideje versenyek/vetélkedők sorát rendezi Ósz Gábor történelemtanár különböző témákból – de mindig sikerrel. Az elmúlt években egyes országok történetéből vetélkedtek a jelentkező fiatalok, Törökország, Lengyelország, Litvánia múltjának ismerete, magyar vonatkozásai szerepeltek a kérdések, feladatok között. Váltakoztak a döntők helyszínei is, hol a Kossuth Klub, hol iskolák díszterme adott otthont a nemes küzdelemnek. Idén márciusban a kiegyezés korabeli és mil-

„Boldog békeidők Budapestje”

Történelmi vetélkedő diákoknak

lenáris magyar főváros volt a téma és a Politikatörténeti Intézet egyik szép terme telt meg a csapatokkal. Középiscolák mellett két nyolcadikos osztályból is jöttek.

Feitl István főigazgató-helyettes az intézmény Budapesttörténeti Műhelye nevében kívánt jó és tartalmas versenyt a részt vevőknek. *Saly Noémi* az ismert várostörténész mellett *dr. Horváth J. András*, *dr. Róbert*

Péter helytörténész és *Katkó Gáspár* török szakos doktorandus kapta az ítélezés nehéz feladatát. Ósz Gábor a szervezést végezte és a vetélkedő „testes” anyagának összeállítását. A kérdések mellett sok képet is lehetett felismerni, egykori újságcikkeket értelmezni. Karikatúrákon jelentek meg a századforduló jellegzetes fővárosi alakjai, térképen kellett megkeresni a fontosabb

épületeket, szobrokon megvizsgálni öltözküik, fegyverzetük hitelességét, lakást be rendezni korabeli bútorokkal, gyászbeszédet írni megadott ismert személyre.

A vetélkedőn a Petőfi Gimnázium csapata bizonyult legjobbnak, a második és harmadik helyet két sziget-szentmiklósi csapat vitte el. Szerencsére a többieknek is jutott az emlékkönyvekből, amelyeket a Budapesti Honismereti Társaság ajánlott fel. Mindenki jól érezte magát, várjuk a következő versenyt!

Róbert Péter

Erzsébet-kilátó

Száz éve avatták fel

Idén ünnepli századik születésnapját a főváros legmagasabb pontján álló Erzsébet-kilátó. A kilátó építését már a 19. században elhatározták, azonban csak hosszas huzavonát követően, két évig tartó építkezés után 1910-ben adták át.

A János-hegy mindig is a kirándulók kedvelt célpontja volt. Innen egy helyről látszik a főváros legtöbb nevezetessége, de tiszta időben még Székesfehérvárig vagy a Mátráig is el lehet látni. A 19. században alakult turisztaszövetségek, egyesületek közül a János-hegy életére legnagyobb hatással a Budapest-Hegyvidéki Turista Egyesület volt. A tevékenységüknek köszönhetően megépült egy fa messzelátó a János-hegyen, ennek pontos építési dátumát azonban nem ismerjük.

A János-hegyi vendéglő 1930 körül – balra és felül a kilátó (Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény)

A János-hegy leghíresebb látogatója Erzsébet királyné volt, aki 1882-ben többször is fellátogatott a hegytetőre, ahonnan az akkor már álló fa messzelátóról nézhetett körbe. 1885-re ez a messzelátó nagyon rossz állapotba került, így a főváros javaslatot tett egy új kilátó létesítésére. Egy díszes állandó kilátóról beszéltek, melynek a költségvetése hétezer forint-

ra rúgott, ez azonban túl sok volt a főváros pénztárcájának, így a kérdést elnapolták. 1891-ben vetődött fel megint az ötlet, ekkor a költségvetés már az 50 ezer forintot is meghaladta, ezért megint csak elvetették. 1898-ban került újra terítékre a kilátó, amikor az Erzsébet királyné elleni merénylet híre eljutott Budapestre. Halmos János polgármester kilátótervek készítésére utasította a Mérnöki Hivatalt. Ezek 1900-ra el is készültek, azonban újfent meghaladták az anyagi lehetőségeket. Úgy tűnt, hogy harmadszor is eredménytelenül zárul a kilátó építésének tervezése. Azonban váratlanul felbukkantak olyan támogatók, akikkel eddig nem számoltak: a vendéglő- és szállodatulajdonosok.

A Budapesti Szállodások és Vendéglősök Ipartestü-

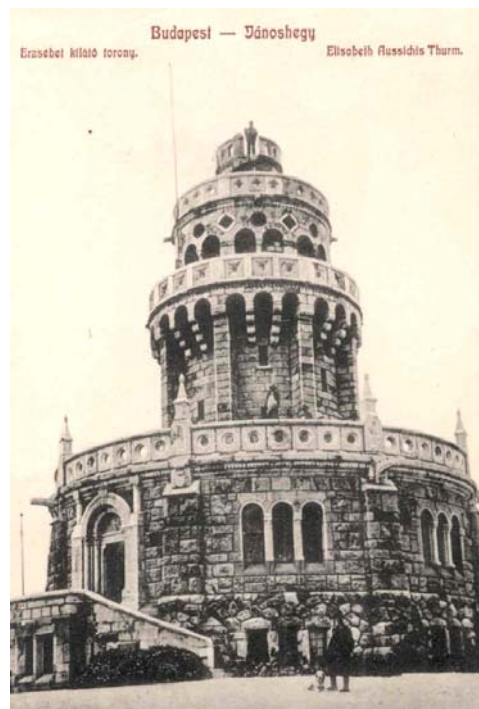
le 1902-ben kapta meg a lehetőséget, hogy a fővárosban nemzetközi szállodakongresszust szervezhessen. A program egyik pontja volt a János-hegyre tett kirándulás is. Itt mutatta meg Glück Frigyes, az Ipartestület vezetője kollégáinak, hogy innen egy helyről látszik mindaz, amiért érdemes Budapestre jönni. Az ipartestület tagjai és a külföldi

vendégek adományaiból összesen tízezer koronát tudtak felajánlani, ezt az összeget 1904-ben a főváros kiegészítette 100 ezer forintra. Ez már elegendő volt ahhoz, hogy belekezdjenek a vállalkozásba: pályázatot készítettek és bírálójának Schulek Frigyes, a Halászbástya tervezőjét, a Műegyetem tanzsékvezetőjét kérték fel. A

pályázatot végül nem jelentették meg, viszont felkérték Schulek Frigyes, hogy módosítsa a már meglévő, Klunzinger Pál által készített terveket.

1908. június 12-én tette meg az első kapavágást Bódy Tivadar, a kilátó építését lebonyolító bizottság elnöke. A kivitelezésénél a legnagyobb probléma a távolság volt – a kilátó épülete messze esett minden fontosabb közúttól és közműtől. A szállítójárművekkel legfeljebb a mai Libegőig lehetett feljutni, a szintkülönbség áthidalására iparvasutat építettek.

1910. szeptember 8-án délelőtt tizenegy órakor ágyúlövészek jelezték az avatási ünnepség kezdetét. Az átadás napján azonban nem volt még teljesen kész a kilátó épülete. Hiányoztak a falak belső díszítései, és az üvegmozaikos ablakokból is csak néhány volt még a helyén. A kilátó környezetét is folyamatosan rendezték: 1923-ban készült el a közvilágítással ellátott út a Normafától a kilátóig. A legnagyobb változást azonban az 1926-ban elkészített díszkivi-

Korabeli képeslap az Erzsébet-kilátóról

lágítás jelentette, mely az országban az első állandó díszkivilágítás volt. A kilátó környezetének rendezése csak 21 év után, 1931-ben zárult le. Ekkor épültek a kilátóhoz felvezető út támfalai, ekkor helyezték ki a kilátó körüli teraszra a faragott kőpadokat.

A szocialista évtizedekben a kilátón egyetlen beruházást hajtottak végre: egy hatalmas vörös csillagot építettek a legfelső szintre, melyet éjszaka a főváros legtöbb pontjáról látni lehetett. 1981-ban az elhanyagoltságnak meg is lett az ára: be kellett zárni a kilátót, mivel életveszélyessé vált. Ekkor a tervezését idéző jogi huzavona következett, mely megviselte a kilátót – a gazdátlan épületek sorsára jutott, szemetessé vált, a kitört ablakokat senki nem helyettesítette, a vörös csillag tartószerkezete pedig ott rozsdásodott a tetején.

Végül 2000-ben a XII. kerületi Önkormányzat tulajdonba kapta a kilátót a fővárostól, és 2005-ben méltó módon felújítva nyitotta meg újra a nagyközönség számára.

Balázs Attila

Lengyel hercegnő – Magyar királyné

Kiállítás Óbuda múzeumában

Két kiállítás nyílik meg egyidejűleg az Óbudai Múzeumban – ismertette a Zichy-kastélyban tartott köszöntőjében március 22-én *Népešy Noémi*, a múzeum szakmai igazgatója. Láto-gathatóvá vált a közgyűjtemény új állandó kiállításának a középkori Óbudára emlékező része és a Lengyel hercegnő – Magyar királyné (Piaſt Erzsébet és kora) című időszaki tárlatuk.

Óbuda már a 12. században, II. Géza idején, jelen-

1355-től a prépost-sággal osztozott. Erzsébet királynő alapította a klarissza apácák kolostorát, mely a 15. században a legnagyobb hazai kolostorrá vált. Óbudán épült meg az ország legnagyobb gótikus temploma, és a város polgárai gazdagságukat a török hódításig megőrizték. Szakmai megnyitójában *Buzás Gergely* régész beszélt minderről.

A lengyel kapcsolatot a köztudatba emelő időszaki tárlat gótikus elemeket használó bejárata, az Anjou-kori textil-másolata, a 14. századi kályhaépítést felidéző csempék és kályha makett, a kor kulturális életét felidéző miniatúrák, a falba illesztett LCD monitoron bemutatott rekonstrukciós rajzok, a tárlóban bemutatott középkori muzeális anyagok szerves egészet képeznek.

Hasonlóképpen karakteres az Óbudai Múzeum ál-

Óbudai anjou-kori házioltár

landó kiállításának középkori egysége. Kőtárunk régészeti leletanyaga egy virágzó és gazdag város emlékét eleveníti fel, a látogatók informálását esztétikus tablókkal (Klarissza kolostor és templom, Szent Péter prépostság és káptalan, a középkori Óbuda, Péter templom) oldották meg. Jól kivitelezett

Erzsébet királyné, majd az óbudai klarisszák Anjou-kori házi oltárának digitális formájú bemutatása – az eredeti a Batthyány-, majd a Rotschild-család tulajdonában volt, ma New Yorkban, a Metropolitan Múzeumban látható. A múzeum ügyesen adaptált korábbi bemutatóterében a 14–18. századi óbudai cserépanyag mellett Nagy Lajos király 1343-as oklevelének nemes másolatával is találkozunk – ezzel adományozta édesanyjának Óbudát.

Mindkét kiállításuk 21. századi színvonalú. Európa bármely nagy múzeuma is magáénak vállalná. Szerencsére nem náluk, hanem Óbudán valósult meg, méltó módon megemlékezve a néhai királyi, majd királynői székhelyről.

Az állandó kiállítás középkori részéből

tős település volt. A tatárjárást követően IV. Béla Esztergomból királyi székhelyét áthelyezte Óbudára. Károly Róbert felesége, a lengyel származású Piaſt Erzsébet férje halála után 1343-ban fiától tulajdonba kapta Óbuda városát, amelyen

A lengyel kapcsolatot bemutató időszaki tárlat

Lénárd Sándorra emlékeztek

zenei műveltségű, németül, angolul, olaszul, latinul, magyarul alkotó Lénárd Sándor (Bp., 1910 – Brazília, Donna Emma, 1972) irodalmár, latinista, orvos születésének 100. évfordulóját. Délelőtt emléktáblát leplezett le Lénárd Sándor szülőházánál (VII. kerület, Erzsébet körút 23.) a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Lénárd Társaság, az Ókortudományi Társaság és az Erzsébetvárosi Önkormányzat a Fő-

városi Önkormányzat támogatásával.

Délután a Petőfi Irodalmi Múzeum Lotz termében *Csorba László* történész, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója és *Vajdovics Zsuzsa* műfordító mutatta be az író Családtörténeteim és a Római történetek című könyveit. A Családtörténeteimhez *Siklós Péter* műfordító a Pestszentimrei Önálló Néprajz-, Ipar- és Helytörténeti Gyűjteményben őrzött

mintegy 400 Lénárd Róbert – az író nagybátyja – grafikai lapból válogatott illusztrációkat.

Idén nyáron újra eljönnek Budapestre a Lénárd család tagjai. Lénárd-kiállításunk díszvendégeinek – a Lénárd család tagjainak – ekkor kívánja átadni *Karip Gyula*, a Pestszentimrei Önálló Néprajz-, Ipar- és Helytörténeti Gyűjtemény alapítója, a gyűjteményben őrzött Lénárd Róbert rézkarcok duplumainak egy-egy példányát.

Karip Gyula

Lénárd Sándor

Március 9-én ünnepelték az egyetemes tudását, nagy

Most térkép e táj

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény

Budapest és a Hegyvidék lokálpatriótái számíthatnak a Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény kiállításának évenkénti változására. 2009 januárjában iskolatörténeti kiállítást, egy év múltán, február 23-án Most térkép e táj – Térképeken és képeslapokon a Hegyvidék címmel nyitottak meg időszaki helytörténeti tárlatot.

A kiállítás vendégeit köszöntő kerületi polgármester, **Pokorni Zoltán** a régi térképeken szereplő egykori utcanevekre hívta fel a figyelmet. Bejelentette, hogy a kerület térképeinek digitális formában való közzété-

telét is tervezik az interneten – és bemutatta az Erzsébet-kilátó százéves jubileumára a Magyar Posta által kibocsátott bélyeget.

A tárlatot megnyitó **Papp-Váry Árpád** térképész, főiskolai tanár a kiállítás egyik érdekességeként az itt kiállított, és a Sváb-hegy 1846-ban végzett szintezésekor használt műszereit említette. A térképek kapcsán kiemelte, hogy azok északra tájoltak, a kataszteri térképek kivételével, ahol a felület kitöltésére törekedtek. A számtalan érdekes térkép közül hármat emelt ki: az 1890-ben a Budapest Hegyvidéki

Pap-Váry Árpád, Balázs Attila és Pokorni Zoltán a megnyitón

Turistaegylet által kiadottat, a két világháború között a turistáknak, cserkészeknek és a téli sportok hódolóinak készültek, valamint Rákosi idején azokat az utcákat jelölő térképet, ahonnan az „osztályidegen” családokat telepítették ki.

A kiállítótér egyik termében 19. századi, másikban 20. századi térképeket, muzeális tárgyakat, képeslapokat láthatunk – **Balázs Attila** igazgatónak és munkatársainak köszönhetően. Tárla-

tuk érdekessége egy monitoron megtekinthető, tetszész szerint nagyítható, mozgatható hat térkép (1830 körül Buda áttekintő térlepe, 1838-ból Pest-Buda áttekintő térképe, 1907-ből Budapest áttekintő térképe, 1914-ből Budapest közlekedési térképe, 1932-ből Budapest közlekedési térképe, 1947-ből Budapest áttekintő térképe), jó betekintést adva fővárosunk település-szerkezetének és utcaneveinek változásairól.

A teremben 19. századi térképekkel találkozunk

Széchenyi-hegyi névadó

Százötven éve történt

Másfél évszázada határozták el a környék lakói, hogy a Sváb-hegynek ezt a felső csúcsát Széchenyiről nevezik el, aki köztudottan sokat tett a két testvérváros fejlesztéséért, és már 1831-ben javasolta a Buda-Pest név használatát.

A nemes gróf haláláról országszerte gyásztüntetéseken emlékeztek meg. Ezek sorába tartozott az itteni névkeresztelő és egy emlékkő felavatása, amelyre a „SZÉCHENYI-HEGY 1860. V. 20-án” feliratot vészték.

Széchenyi születésének 100. évfordulóján itt újabb megemlékezést tartottak. 1891. augusztus 30-án egynapos ünnepség keretében avatták fel a Strobl Alajos készíttette mellszobrot. A hegyvidéki rendezvényen részt vett Széchenyi Béla, Jókai Mór, Podmaniczky Frigyes, Eötvös Loránd...

Zala György városligeti millenniumi emlékművének építése után Ybl Miklós ligeti gótikus-romantikus kilátóját lebontották és 1898-ban a Széchenyi-hegyen építették fel. Akkor még nagyszerű kilátás nyílt innen a városra – azóta megnöttek a környék fenyőfái.

A kilátó épületének bronztábláján a következőket olvashatjuk:

Régen Széchenyi Emlékmű és Kilátó volt a neve

„SZÉCHENYI ISTVÁN GRÓF
A LEGNAGYOBB MAGYAR DICSŐSÉGÉRE
YBL MIKLÓSNAK EZT AZ ALKOTÁSÁT
AZ ARTÉZI KÜTTŐL IDEHOZTÁK 1898-BAN
MÁRKUS JÓZSEF FŐPOLGÁRMESTER
HALMOS JÁNOS POLGÁRMESTER IDEJÉBEN
ÁTÉPÍTETTÉK 1926-BAN
RIPKA FERENC DR. FŐPOLGÁRMESTER
SIPŐCZ JENŐ DR. POLGÁRMESTER IDEJÉBEN”.

Sajnos az ostrom alatt megsérült a kilátó és a környék parkja – főleg a budai kitörés idején folytak itt kemény harcok. A szobrot is többször ellopták.

A „legnagyobb magyar” halálának 150. évfordulója alkalmából megszüpült a XII. kerületi Széchenyi-kilátó és környéke. Az évfordulós környezetrendezés során a terület gazdái a szoborlopás megelőzése érdekében korábbi helyéről a kilátó elé, az emlékkőre hozták előre a megújított bronzszobrot, ahol remélhetőleg nem merik majd háborgatni a fémtolvajok.

Tóth József

Múzeumsarok

• folytatás az első oldalról

lítótermek és múzeumpedagógiai foglalkoztató kialakítása mellett kutatószolgálat is állunk az érdeklődők rendelkezésére.

A múzeumpedagógiai helyiségben a családos látogatók számára foglalkoztató gyermekkuckót (kirakó, rajztábla) alakítottunk ki. Itt működik kutatószolgálatunk is: február elejétől a legfontosabb helytörténeti kiadványok, február közepétől az 1895 és 1945 közötti helyi lapok is (digitalizált formában) helyben olvashatóak, illetve részlegesen a helytörténeti gyűjtemény képanyaga is kutathatóvá válik itt az érdeklődők számára. Áprilistől ezt a kerület és elődtelepüléseinek legfontosabb történeti térképeinek digitalizált lapjaival bővítjük.

A megnyitón és az azt követő díjkiosztóra érkező vendégek sajnos csak részben fértek be a kiállítóhelyre, sőt többen jelezték kollégáinknak, hogy egy későbbi időpontban nézik majd meg

a kiállításokat. A megnyitó Mester László polgármester köszöntőjével kezdődött, Simon Gábor országgyűlési képviselő beszéde, majd Feitl Írisz kiállítás ismertetője és Heilaufer Zsuzsanna köszönet nyilvánítása után Vörös Tibor, Fedák Sári 82 éves unokaöccse egy jellegzetes Fedák-dal szövegét szavalta el. A program második felében Kucsák László, a fővárosi közgyűlés oktatási bizottságának tagja köszöntőjét az „En városom” pályázat díjkiosztója követte. A díjakat a PIHGY alsó tagozatos munkaközösségének nevében Lázárné Szabó Szilvia adta át.

A megnyitón több időszaki kiállítás volt egyidejűleg megtekinthető: Fedák Sári, a primadonna Pestszentlőrincen; „Az én városom” rajz- és meseírói pályázat; Híres orvosaink I. – Krepuska Géza és Bókay Árpád...

A nagyteremben áprilisban nyitjuk meg a Nem akarok állni... a XVIII. kerület a 60-as években című életmód kiállítást, és a Tele-

A Fedák Sári időszaki tárlat részlete

pülésünk régi térképeken című időszaki tárlatot.

A két kisebb helyiségben és a külső portálon mindemellett tablókiállításokat, vendégkiállításokat tervezünk. Lehetőséget kívánunk adni a kerületi munkaközös-

ségek helytörténeti pályázataira beérkezett művek bemutatására is. Számos civil szervezet, intézmény felvette velünk a kapcsolatot – több közös kiállítást egyeztetünk.

H. F.

Kőbányai helytörténet

Repüléstörténeti kiállítás, helytörténeti konferencia

A 100 éves magyar repülés története – Kőbánya című kiállítás március 7-ig volt látogatható a Pataky Művelődési központban. A hazai repülés kezdetétől bemutatta a magyar aviatikusok panteonját, interaktív kínálata a „repülésvezetés” kipróbálását is lehetővé tette. Egyik kapcsolódó programjuk a Kőbányai Pedagógiai Szolgáltató Központ által szervezett Kőbányai Helytörténeti Konferencia volt. A március elsején tartott rendezvény kőbányai buszos helytörténeti bejárásal kezdődött, majd a városi tanterv szükségességéről és helyéről Ráday Mihály, a helytörténet jelentőségéről Buzás Kálmán tartott előadást. A konferencia résztvevőinek figyelmét Foki Tamás módszertani előadása hívta fel a helytörténet tanításának fontosságára.

Cinkota története I.

XVI. kerületi helytörténeti füzetek

A Kertvárosi Helytörténeti Füzetek 17. kötete Cinkota története I. Mohácstól 1860-ig címmel jelent meg. Lantos Antal könyve a 13. „füzet” (Sashalom története) hagyományait viszi tovább. Cinkota történetét, a falu tulajdonosainak vál-

tozásait, a betelepülés hosszú folyamatát kísérelhetjük végig kronologikus sorrendben a 16. századtól 1860-ig. Képet kapunk a falu földbir-

tokosai, a Beniczky család küzdelmeiről a falu birtoklásáért. A levéltári források, statisztikák, egyházi adatok alapján betekintést nyerhetünk a falu hétköznapjaiba – olvashatunk a falu jobbágyainak pereiről földesurukkal, vagy a falu közösségé-

nek viszáljairól a szomszéd településekkel. Nyomon követhetjük az evangélikus egyház szerepét a falu életében, valamint a katolikus

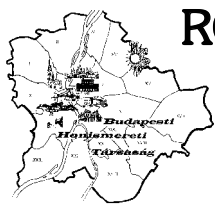
templom építésének folyamatát.

A szerző levéltárak, egyházi levéltárak, könyvtárak sorában kutatott, több tízezer korabeli levél, jegyzőkönyv, a Beniczky család hagyatéka alapján dolgozta fel közel öt évszázad anyagát. A gazdag levéltári anyag egy részét latinból, ószlovákból, és gyakran régies írással írt magyarból, szakemberek fordították le ma is olvasható magyar nyelvre. Kutatásai révén ár-

nyaltabb, pontosabb, teljesebb lett Cinkota, az ősi település története.

A szerző fő szempontja a könyv megírásakor a hitelesség volt, ezért a könyv idézeteiben, illusztrációiban beleolvashatunk a korabeli magyar nyelvű levelekbe, iratokba, vagy a latin, szlovák levelek, iratok fordításába. Kötetét gazdagon illusztrálja korabeli metszetekkel, térképekkel, fekete-fehérben és a 16 színes oldalon.

Széman Richárd

RÓLUNK – RÖVIDEN

Budapesti Honismereti Társaság

Elnökségünk idei első ülését március 9-én, Budapest Főváros Levéltára tárgyalójában tartotta, ahol a résztvevőket Breinich Gábor elnök üdvözlölte.

Az előző ülése óta eltelt időszak eseményeiről Gábor Tibor titkár számolt be. Kitért a Budapesti Históriaik havi megrendezésére, a Budapesti Helytörténeti Portál folyamatos működésére és magas látogatószámára. Bejelentette a Városunk 2010. évi első száma 20 százalékkal emelt példányszámában (1200 db) való kiadását, amit egész évben tartani terveznek. Ismertette, hogy a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv VI. kötete 1000 példányban, február közepén elkészült. Sajtóbemutatóját az elnökségi ülés napján, 14 órakor tartották meg Budapest Főváros Levéltárában.

Közele programként említette március 27-én a Magyar Nemzeti Múzeum

Pollack-termében egynapos nyilvános, ingyenesen látogatható felolvasóülés szervezését, együttműködve a Pest megyei Érdy János Honismereti Egyesülettel.

Az Ellenőrző és Számvizsgáló Bizottságnak a Társa-

elvégezték a naplófőkönyv szűrő ellenőrzését, a leltár, a mérleg és eredmény-levelezés, a pályázati támogatások, a tagdíjnyilvántartás, stb. ellenőrzését. Megállapították, hogy a Társaság a jelentési, elszámolási kötelezettségeinek az előírt határidőkben eleget tett, nyilvántartásai rendezettek. 2009-ben az egyesület az

honoráriumok, tagdíjak felülfizetései, stb.), majd az egyesület 2010-ben tervezett főbb tevékenységeit foglalta össze.

Az Egyebekben belül döntöttek a Honismereti Szövetség kitüntetéseiire javasoltokról: a Honismereti Szövetség Bél Mátyás díjára Gábor Tibor (a Társaság titkára), Honismereti Mun-

Sütő Józsefné bizottsági elnök (balra) az elnökségi ülésen tartott beszámolója közben

ság 2009. évi tevékenysége és gazdálkodása ellenőrzése során tapasztalatról dr. Sütő Józsefné, a bizottság elnöke számolt be. Éves ellenőrzését a bizottság február 16-án, a Társaság székhelyén, az Újpesti Helytörténeti Gyűjteményben folytatta le. Az ellenőrzés során

Alapszabályának és a közhasznú szervezetekre vonatkozó előírásoknak megfelelően működött, az elszámolási, számviteli és iratkezelési feladatokat maradéktalanul és színvonalasan oldotta meg.

Ezt követően a Társaság 2009. évi közhasznúsági jelentése írásbeli tervezetét az egyesület titkára szóban egészítette ki. Kiemelte, hogy a közhasznúsági jelentésben feltüntették a nem forintosított (számviteli beszámolóban sem szereplő) támogatásokat is, összesen 1.259.000 forint nagyságban (térítésmentes terem és technika használat, jótékonyági est fellépői és adományai, fel nem vett

káért emlékérméjére Pándy Tamás (a Dr. Széky Endre Pestszentimre Történeti Társaság elnöke), Honismereti Emléklapra Breinich Gábor (a Társaság elnöke), Jelenics József (XIII. kerületi helytörténész) és Körtvélyesi Oszkár (ny. karnagy) került felterjesztésre. A kerületi helytörténeti tevékenységet kiemelten pártfogoló dr. Derce Tamást (Újpest polgármestere) kitüntető oklevélre terjesztjük fel. A Honismereti Szövetség és jogelődje 50 éves jubileuma kapcsán tagjaink közül dr. Bogyirka Emil, dr. Bolla Dezső, Bóta Piroska, Csomor Tibor, Karacs Zsigmond volt javasolható okleveles megemlékezésre.

Budapesti Históriaik

A Budapesti Honismereti Társaság Budapesti Históriaik című előadást-sorozatát minden hónap első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára földszinti konferenciatermében tartjuk (Budapest, XIII. ker., Teve u. 3-5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Május 5. (szerda) 17 óra

– Pest város Szépitő Bizottmánya

– Előadó: Hidvégi Violetta, Budapest Főváros Levéltára főlevéltárosa

– Műhely: A Rákoskerti Polgári Kör tevékenységéről

– Előadó: Szelepcsényi Sándor, a kör elnöke

Június 2. (szerda, 17 óra)

A Váci úti gyufagyár emlékei (19. sz.)

– Előadó: Kovács Ottó, az Országos Műszaki Múzeum történész-muzeológusa

– Műhely: A MÁV Telep Baráti Köre Közhasznú Egyesület tevékenységéről

– Előadó: Arlett Annamária, az egyesület elnöke

Budapesti Honismereti Társaság

Székhely: 1043 Budapest, Berda József u. 48.

(Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény)

Tel.: 370-0652, fax: 230-5475

E-mail: bpht@upcmail.hu • Weblap: www.bpht.hu

Jubileumok Pestújhelytől Pestszentlőrincig

A Budapesti Históriak előadóestjei a főváros levéltárában

Százéves jubileumokra hívták fel a figyelmet a Budapesti Honismereti Társaság előadásain. Február 3-án Budapest Főváros Levéltára földszinti előadótermében *Mojzes Ildikó*, a rákospalotai Múzeum vezetője

Heilauf Zsuzsanna bemutatja a kerület jubileumi kiadványait

Pestújhely százéves történetét vázolta fel. A telkek parcellázása 1890-ben Bezilla Nándor kezdeményezésére indult meg, sorra nőttek ki a Széchenyi-telep kertes há-

zai, alakultak meg a civil szervezetek. Pestújhely községének létrehozása civil kezdeményezésként 1910. március 8-án, a községi képviselő testület megválasztásával zárult le. A község lakói, civil szervezetei létrehozták kulturális és sport létesítményeket... 1947–48-ban a Belügyminisztérium közel 40 civil szervezetet szüntetett meg, majd 1950-től községi önállóságukat elveszítve Budapest XV. kerületének részévé váltak.

Az előadást második felében az Újpesti Helytörténeti Alapítvány elnöke, *Sallai János* ismertette az alapítvány létrehozásának előzményeit és tevékenységét. Az alapítvány készíti el az Újpesti Helytörténeti Értesítő 32 oldalas, negyedévente megjelenő ingyenes kiadványát, helytörténeti CD-t, DVD-t ad ki, évente helytörté-

neti vetélkedőt szervez a városrész diákjai számára. A csökkenő anyagi támogatás ellenére jó szervezőmunkával sikerült felvállalt feladatoknak eleget tenni.

Március 3-án a János-hegyi Erzsébet-kilátó százéves jubileumáról emlékezett meg *Balázs Attila*, a Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria igazgatója. A János-hegy leghíresebb látogatója Erzsébet királyné volt, aki 1882-ben többször idelátogatva egy ott álló fa messzelátót használhatott. Elhasználódása miatt 1885-től a főváros vezetése egy új, állandó kilátó építését többször tárgyalta, azonban arra sosem jutott pénz...

A kilátóépítés adománnyal történő támogatását 1902-ben Budapesten a szállodások és vendéglátók 31. nemzetközi kongresszusán Glück Frigyes, a rendezvény főszervezője, a Budapesti Szállodások és Vendéglősök Ipartestületének vezetője javasolta – és jelentős összeget gyűjtöttek össze, amit két év múlva a székesfőváros 100 ezer forintra kiegészített. A székesfőváros legmagasabb pontján 1910 szeptemberében elkészült az impozáns létesítmény, amely utolsó, 2005. évi felújítása óta ismét fogadja a látogatókat.

A Budapesti Történeti Múzeum Baráti Körének tevékenységéről *Domokos Imre*, a szervezet vezetőségi tagja adott részletes tájékoztatást. 1977-ben 33-an

alapították meg, napjainkban több mint kétszáz fős tagságuk van. Heti rendszerességgel szerveznek előadásokat, túrákat, látogatásokat, jó hazai és külföldi kapcsolatokkal rendelkeznek – előadóik, idegenvezetőik egy-egy témakör elismert kutatói. Népszerűségüket jelzi, hogy új tagokat csak „várólistáról” tudnak felvenni.

A XVIII. kerületi helytörténeti gyűjtemény vezetője, *Heilauf Zsuzsanna* április 7-

Kossuth és a jászok

A Jászok Egyesületének havonta tartott előadóest sorozatán március 23-án a Pest megyei Megyeházán Kossuth és jászok címmel *Gavlik István*, a Kossuth Szövetség örökös tiszteletbeli elnöke tartott előadást.

én tartott, korabeli térképekkel illusztrált előadásában a Miklós-teleptől Pestszentlőrincig ismerhettük meg az egykori puszták, csárdák helyén kinövő villanegyedeket, lakótelepeket. Az elmúlt 100 évben 21 telepből állt össze a „Parkváros”, amelynek húsz iskolájában tanuló diákok is lehetőséget kapnak a kerületi kiadványok elolvasására, a kiállítások látogatására.

Második előadásként a kerület kilencven éves művelődési központjában, a Csiliben működő Pesterzsébeti Helytörténeti Klub életébe adott betekintést a klub vezetője, *Kökény Sándorné*. Helytörténeti előadásait 2004-től szervezik, a kerületi intézmények, események, jelentősebb személyek és alapító családok történetére kiterjedően.

In memoriam

Dudar Mihályné (1936–2010)

Édesapja erdélyi menekültként érkezett Szentendrére, ahol új otthonra lelt, és ahol Éva is született. Népes családban, hét testvérével együtt nőtt fel – iskoláit Szentendrén és Vácott végezte. Az óbudai hajógyárban dolgozott, diszpécserként, titkárként, „mindenesként”. Innen ment nyugdíjba, majd kapcsolódott be több civil szervezet munkájába. Megbízható, lelkiismeretes szervező volt a postások természetjárói között, lelkes kiscsoport-vezető az óbudai TKME klubban. A III. kerületi Idősek Tanácsának tagjaként is sokan emlékeznek rá. A Budapesti Honismereti Társaságnak 2005-től volt tagja, a Budapesti Históriak rendszeres résztvevőjeként jól ismertük. Az óbudai temetőben, február 5-én vehettünk tőle végső búcsút. Emlékét kegyelettel őrizzük.

T. J.

A Nemzet Múzeuma

A több mint másfél évszázada épült Magyar Nemzeti Múzeum épületéről minden nagyobb felújítás, átalakítás alkalmából megemlékeztek. Így történt ez az 1920-as évek Lechner Jenő által végzett felújítása alkalmából, majd 1955 körül, a 60-as években és legutóbb, közel két évtized után. 1926-ban Lechner Jenő, 1955-ben Zádor Anna könyvében találhatunk bővebb információt a Magyar Nemzeti Múzeum történetéről és az elvégzett felújításokról.

Kovács Tibor főigazgató kezdeményezésére, Pintér János ny. főigazgató-helyettes szerkesztésében elkészült a két évtizede tartó felújítás ünnepi kiadványa – A Nemzet Múzeuma. Beszámoló a műemléki felújítás céljáról, módszeréről és eredményéről. A könyv egyes fejezeteit a múzeum munkatársainak történeti tanulmányai vezetik be, amelyhez a közremű-

ködő kutatók, tervező-építész és restaurátorok beszámolóit kapcsolódnak.

Külön érdekessége a könyvnek, hogy helyet kapott benne a műemlékvédelmi hatóság a maga átfogó tevékenységével, a munkák folyamatos engedélyezése és ellenőrzése által, különös tekintettel a műemléki környezetet értékeire és a klasszikus látványt befolyásoló, megváltoztató új épületegyüttesre.

Az építészeti feladat lényege a múzeum funkcionális rendjének segítése: a szakmai restauratori műhelyek pincésintén való elhelyezése, a természettudományi rész kiköltözése után annak múzeumi felhasználása. A restaurálás művészeti feladata a falképek eredeti jellegének visszaállítása és helyreállítása volt – a szemlélő által is elismert sikerrel. A díszítőfestések eredeti formái és szí-

nei feltámadtak, az időközben való átfestéseket s az újabb kor szellemének átalakításait sikerült összhangba hozni a jelen igényeivel és a korszerű restaurálási eljárásoknak szinte példaértékű tárházává vált a múzeum. A tervezés eredményeit Rosch Gábor építész méltatta.

A restaurálásról Bóna István egyetemi tanár, a díszítőfestésről Szébeni Nándor építész számolt be. Általuk elevenedtek meg a szimbolikus alakok és a magyar történelmi képsor freskói, amelyeket egykor Than Mór és Lotz Károly festett. Megújult a kupolatér, és annak kazettás kupoladíszje, amelynek összhangjában

dominál az eredeti, Pollack Mihály tervezte díszítőfestés és későbbiek folyamán elhelyezett rozetták festőisége. A díszterem, ahol egykor a felsőház működött, eredeti pompájában megújult. A homlokzat, a timpanon szobrainak, a dísz kőlépcső és portikusz felújítása szintén befejeződött.

A kiadvány mintegy kétszáz oldalán tartalmas írást olvashatunk és szemléletes képeiben méltán gyönyörködhetünk. Általa megtekinthetjük a Magyar Nemzeti Múzeumot, amely mindig maradandó élmény, és emellett művészettörténeti dokumentum is ez a könyv: „A Nemzet Múzeuma”.

V. L.

A Kertvárosi Helytörténeti Gyűjtemény épülete

Kertvárosi helytörténet

• folytatás az első oldalról

a kerületi helytörténeti tevékenységek fő szervezője a klub tagsága volt, a gyűjtemény létrejöttéig. A klub elnöke röviden összefoglalta az állandó kiállítás főbb egységeit és köszönetet mondott a létrehozásában közreműködőknek.

Az állandó kiállítás megnyitásakor Kovács Péter, a kerület polgármestere köszöntötte a kerület megjelent díszpolgárait, iskolaigazgatóit. Hangsúlyozta, hogy legyenek büszkék az elődeikre, múltjuk ismerete meghatározó és erőt adó lehet a mindennapi tevékenységekre.

Külső megjelenésében a 19. század végét tükröző épület belépőjében két

mellszobor a kerület elődtelepüléseinek életében jelentős szerepet betöltő személyre hívja fel a figyelmet: Paulheim József építész (1848–1921) az 1887-ben alapított Mátyásfüldi Nyaralótulajdonosok Egyesülete tagjaként jelentős szerepet töltött be a 19. század végén Mátyásfüld fejlesztésében, amely a legszebb pestkörnyéki nyaralóteleppé vált. Pálfi (korábban Paulus) János (1855–1947) az Almásy Pál Telep Egyesület alapítója, 1902-től 33 éven át Rákosszentmihály képviselő testületének meghatározó tagja volt.

A belépőt követő kiállítóter közepén négy vitrinben gazdag kerületi irat- és fotóanyagot, sajtóanyagot, szérelyebb tárgyi anyagot lát-

hatunk. Itt találkozunk a kerületben megjelent helytörténeti kiadványokkal is. A vitrinek előtt egy 19. század végi, öntöttvas lábakon álló iskolapad, palatábla és fatolltartó emlékeztet az elődtelepülések iskolatörténetére, baloldalt Cinkota község 1848. március 22-i jegyzőkönyvével találkozhatunk, a jobboldali tárlóban sporttörténeti relikviákat láthatunk.

A falfelületeken elhelyezett tablók az elődtelepülések első írásos emlékei, térképei, fotói, stb. idézik fel

történeti múltjuk jelentős eseményeit és személyiségeit – településenként csoportba kötve. Kerületi és résztérképeken az elődtelepülések határváltozásait követhetjük nyomon a bejárással szemben, amit kétoldalt a néhai települések és a rendszerváltozás utáni kerület díszpolgárainak képei „kereteznek”.

A gyűjtemény állandó kiállításából nyílik az időszakos kiállítások terme, ahol elsőként a kerület védett épületeit mutatták be.

g.t.

Honismeret Napja a Nemzeti Múzeumban

Budapest és Pest megye honismereti egyesületének rendezvénye

A Közép-magyarországi régióban a történelmi múlt ápolása iránt elkötelezett lokálpatrióták kutatási eredményeikből március 27-én tartottak felolvasó ülést a Magyar Nemzeti Múzeum Pollack-termében. Az egész napos rendezvény a Pest megyei Érdy János Honismereti Egyesület és a Budapesti Honismereti Társaság együttműködésének köszönhetően valósulhatott meg, szervezője a két egyesület titkára, *Halminé dr. Bartó Anna* és *Gábrriel Tibor* volt. Az ülés levezető elnöki tisztségét délelőtt a Pest megyei egyesület elnöke,

Mándli Gyula, délután a budapesti egyesület elnöke, *Breinich Gábor* látta el.

A délelőtti 1/2 11-kor kezdődő program résztvevőit *Rezi Kató Gábor*, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgató-helyettese köszöntötte, majd a Honismereti Szövetség elnöke, *Halász Péter* emlékezett meg a *Bél Mátyás* születésnapjához (1684. március 24.) kapcsolódó Honismeret Napjának jelentőségéről.

Buda Attila a Nyugat folyóirat és a Ferencváros című érdekes előadását követően *Kovács József László* a budaörsi kálvária történetét ismertette. *Döbrössy Mihályné* a

nagymarosi német nemzeti-ségűiek 1945 utáni fájdalmas sorsába (malenkij robot, kitelepítés) adott betekintést. A Tabán török hódítás utáni történetének jelentősebb eseményeiről *Völgyesi Levente* számolt be. Kiskunlacháza nevének eredetéről (lásd: Szántói Lack 1321–1366, Lackhaza 1424-től) *Babós Lajos* levéltári kutatási eredményeiből szerezhetünk tudomást. *Balázs Attila* a főváros idén százéves Erzsébet-kilátója építésének előzményeiről és napjainkig tartó történetéről tájékoztatót. Régi keszi történetek címmel *Szakáll Lászlóné* Dunakeszi múltjába kalauzolt bennünket.

Az ebédszünet után Kiskunlacháza helyneveiről *Gál Róza* adott tájékoztatást. Az M0-ás nyomvonalán végzett régészeti feltárásokat ismertette *Bencze Zoltán* szkíta, szarmata, avar és honfoglalás kori leletanyagokról számolt be. *Enczmann László* a solymári német nemzetiségű lakosság kitelepítéséről tartott előadást. A nyilasterror

idején Raoul Wallenberg svéd diplomata, Carl Lutz svájci konzul és Giorgio Perlasca olasz kereskedő budapesti zsidómentő tevékenységére, későbbi sorsára *Róbert Péter* hívta fel a figyelmet. *Bogyirka Emil* Pesterzsébet névváltozásain keresztül a település történetét vázolta fel. A gödi posta alapítását, változásait, postamestereit *Láng József* ismertette. A kismarosi Wiesner Rozália naplójából *Néder Sarolta* idézett 1920–1930 közötti részleteket. *Gavlik István* Józsefváros palota-negyedébe kalauzolt el bennünket. A Zsolnay-féle épületkerámiák (porcelánfajansz, pirogránit) alkalmazásáról, budapesti emlékeiről *Vízy László* előadása zárta a rendezvényt.

Ez a színes „előadáscsoport” jól tükrözi azt a sokrétű munkát, melyet helytörténészek és a szakma képviselői végeznek a régió lokálpatriotizmusát ápolva. Az előadóknak a Budapesti Honismereti Társaság a Budapesti Helytörténelmi Emlékkönyv II.–III.–IV.–V.–VI. kötetéből alkotott sorozat átadásával egy maradandó emléket is ajándékozott.

Mándli Gyula, Rezi Kató Gábor és Halász Péter a Pollack-teremben

A helytörténelmi nap 2009. november 11-én nagysikerű, egynapos program volt a XVIII. kerületi Pedagógiai Hét keretében, melyen 250-280-an vettek részt. Az elő-

adásokat videóra rögzítették, az anyagot szerkesztett változatban a gyűjtemény munkatársai a kerületi közép- és általános iskoláknak idén adják át.

A helytörténelmi nap előadásainak anyaga alkotja a *Mérlegen a múlt – Írások Budapest XVIII. kerületének történetéről* címmel kiadott kötet törzsanyagát. A délelőtti helytörténelmi órákat, a délutáni konferencia előadásait és a műhelymunka eredményeit egyaránt tartalmazza. A helytörténelmi nap anyagát ki-

egészítették a 2006-ban rendezett Bókay-emléknap előadásaival és több újdonságnak számító, tudományos igényű készített tanulmányokkal. A kötet 33 írása a középkortól a 21. századig tárja fel a település történetének egy-egy részletét.

Felépítése a klasszikus tanulmánykötetek formáját követi. Elsőként a jelentősebb tanulmányokat, előadásokat közölték, ezt követi a dokumentumismertetés, majd az egy-két oldalas módszertani/műhely anyagok.

Helyesbítés

Előző számunk 15. oldalán a Gazdagabb lett Albertfalva című írásunkban egy helyen (utcanévként) és a kíséző képaláírásban Mahunka Imre nevét tévesen Mahonka-ként tüntettük fel. Mindezért a szerző és olvasóink elnézését kérjük.

Könyvünk jó áttekintést ad a kerületi helytörténelmi kutatások széles skálájáról és eredményeiről, egyfajta „mérőldkő”, egyben a kerületi helytörténelmi oktatás segédkönyveként is jól hasznosítható.

Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Jankóné Pajor Ildikó,
tel.: 201-7093,
cím: 1013 Bp., Döbrentei u. 9.,
nyitva: Sze, P, Szo: 14–18,
V: 11–18 óra.

Óbudai Múzeum és Könyvtár

Vezető: Népessy Noémi,
tel./fax: 250-1020
cím: 1033 Bp., Fő tér 1.,
nyitva: K–V: 10–17 óra.

Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szöllősy Marianne,
tel.: 370-0652,
cím: 1043 Bp., Berda J. u. 48.,
nyitva: K–P: 10–17, Szo: 10–14 óra.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gönczi Ambrus,
tel.: 218-7420,
cím: 1092 Bp., Ráday u. 18., bejárat az Erkel utcából,
nyitva: K–P: 12–18, Szo: 10–14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Bihari József,
tel.: 261-5569,
cím: 1102 Bp., Halom u. 37/b.,
nyitva: H, K, Sz, P: 10–14,
Cs: 14–18 óra.

Alberfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum

Vezető: Beleznaý Andor,
tel.: 208-6635,
cím: 1116 Bp., Pentele u. 8.,
nyitva: K és Cs: 16–18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Dr. György Lajosné,
tel.: 365-6126,
cím: 1117 Bp., Erőmű u. 4.,
nyitva: Sze: 15–18 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria

Vezető: Balázs Attila, tel.: 457-0501,
cím: 1126 Bp., Beethoven u. 1/b.,
nyitva: K, Cs, P: 10–18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Mb. vezető: Benedek Nóra,
tel.: 349-1501, cím: 1132 Bp., Váci út 50.,
nyitva: K–Cs: 11–17, P: 9–16 óra.

Zuglói Helytörténeti Műhely

(szakmai besorolás nélkül)
Mb. vezető: Bese Judit, tel.: 251-1910,
cím: 1145 Bp., Uzsoki u. 57., Tetőtér,
nyitva: H: 14–17, Cs: 10–13 óra.

Rákospalotai Múzeum

Vezető: Mojzes Ildikó, tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhelyi út 81.,
nyitva: K, Cs, Szo: 10–14,
Sze: 14–18 óra.

Kertvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Széman Richárd
tel: 401-0866,
cím: 1165 Bp., Veres Péter út 157.,
nyitva: H–Cs: 10–16 óra.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem

Vezető: Ádám Ferenc,
tel.: 256-6062, 258-4693,
fax: 256-9526,

cím: 1174 Bp., Báthory u. 31.,
nyitva: K–V: 14–18 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Siklós Zsuzsa, tel.: 281-1619,
cím: 1191 Bp., Csokonai u. 9.,
Nyitva: K–P: 14–17 óra

XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény – Múzeumsarok

Vezető: Frank Gabriella,
tel.: 295-0877, 06-20/258-0667
cím: 1183 Bp., Szent Lőrinc sétány 2.,
nyitva: K–Szo.: 14–18 óra.

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: D. Udvarý Ildikó,
tel.: 283-1779,
cím: 1203 Bp., Baross u. 53.,
nyitva: K–Szo.: 11–17 óra.

Csepeli Művelődési Központ Helytörténeti Gyűjteménye

Vezető: Maár Katalin,
tel.: 06-70-383-4287, 06-70-383-4288,
cím: 1213 Bp., Szent István út 230.,
nyitva: H–Cs: 10–15 óra.

Budafok Barlanglakás Emlékmúzeum

Vezető: Garbóci László,
cím: 1222 Bp., Veréb u. 4.,
(Kulcs a Mező u. 52. sz. alatt,
Lakatos családnál)

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Sasvári Ilona,
tel.: 287-3057,
mobil: 06-20-226-4043
cím: 1238 Bp., Sztítás u. 105.,
nyitva: Sze, P: 14–18 óra,
K, Cs: 10–14 óra.

Budapest történetének válogatott bibliográfiája XXXIII.

A csepeli erőmű története, 1892–1995 / Báder Imre, Stork József. – [S.l.] : [s.n.], [2009]. — 75, [2] p.. [68] t. : ill. ; 24 cm

A ligeti porond : 120 év története / Dohi Tamás ; [közread. a] Magyar Cirkusz és Varieté Nonprofit Kft. – Budapest : M. Cirkusz és Varieté Váll., 2009. – 128 p., [16] t. : ill. ; 21 cm

A pesti Broadway : személyes bejárás történelmi kitérőkkel : [Bródvéj] / Surányi J. András. – Budapest : Fekete Sas, 2009. – 190, [1] p. : ill. ; 17x21 cm

Belvárosi históriák / Szentgyörgyvölgyi Péter ; [grafika: Gálbory Gá-

bor]. – Budapest : Ad Librum, 2009. – 120 p. : ill. ; 22 cm. – [A Belvárosi Polgári Szalonban elhangzott előadások szerk. anyaga]

Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv VI. / szerk. Gábel Tibor. – Budapest : Budapesti Honismereti Társaság, 2010. – 254 p. : ill. ; 21 cm

Csepeli helyismereti bibliográfia / Bolla Dezső, Holczman Györgyné ; [fotó: Bolla Dezső] ; kiad.: Csepel Vállalkozásfejlesztési Közalapítvány. – [Budapest] : Csepel Vállalkozásfejlesztési Közalapítvány, 2009. – 136 p. : ill. ; 24 cm

Érdekességek a Magyar Kultúra Házáról / Demény-Dittel Lajos. – Hatvan : [Magánkiad.], 2009. – 8 fol. : ill. ; 30 cm

Ferencvárosi mozi / írta és ... vál. Winkelmayer Zoltán ; [fképfelvételeket kész. Somfai Sándor és Gönczi Ambrus]. – Budapest : [Magánkiad.], 2009. – 123, [1] p. : ill. ; 25 cm

Újlipócia / [szöveg:] Bächer Iván ; [fotó:] Teknős Miklós. – Budapest : Ulpius-ház, 2009. – 101, [2] p. : ill. ; 21 cm

Újpest hőskora képekben : 1830–1950 / Maklári Jenőné ; [repr.: Gottl [!Gottl] Egon et al.] ; [fképfelvételek Maklári

Jenő, Maklári Jenőné]. – [Budapest] : Flaccus, 2009. – 310 p. : ill. ; 31 cm

Volt egyszer egy Esti hírlap / Bernáth László. – Budapest ; Pécs : Dialóg Campus, 2009. – 75, [1] p. : ill. ; 20 cm. – (Dialóg Campus szakkönyvek, 1417–7986) ; (Studia mediorum, 1787–7210)

Volt egyszer egy város... : Újpest jelentős épületei / Iványi János, Iványiné Konrád Gizella, Bazsó Gábor. – Budapest : Kosuth, cop. 2009. – 303, [1] p. : ill. ; 21 cm + 3 térk. (3 t.fol)

Múlandó idő mives emlékei

A Tandem Grafikai Stúdió –Anno– sorozata

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban január 20-án mutatták be a Tandem Grafikai Stúdió –Anno– sorozatának legújabb, A „tavalyi” női kalapdivat című kötetét. Az 1992-ben alapított stúdió Faragó István és László Zsuzsa tervezőgrafikai tevékenységének teremtette meg kereteit, de egy könyvsorozat, az –Anno– megszületését is eredményezte, mellyel „a múlt értékeitől való teljes elszakadás veszélyét próbálja csökkenteni” a grafikus/szerző házaspár.

A sorozat kötetei – talán nem is véletlenül – kis grafikai remekművek egyben: kiváló szerkesztés, mives papír, négy színnyomás jellemzi őket. Képanyaguk tárgyai főként magánygyűjteményekből származnak, de alkalmanként országos vagy fővárosi közgyűjtemé-

nagyságúak, átlagosan 120 oldalasak. Színvonalas tipográfiájukkal több szakmai díjat nyertek el az elmúlt években. Az –Anno– sorozat egyik megálmodója, Faragó István a könyvméret megválasztását fontosnak minősítette – meghatározásánál az intim légkörteremtést, az olvasási távolságot, a témaköröket és kereskedelmi okokat egyaránt figyelembe vett.

A hangsúlyosan megjelenő illusztrációk adják a kötetek „vezérfonalát”. Egy-egy kép között szakavatott szöveges tájékoztatás kalauzolja a kötet olvasóit, vagy gondosan válogatott korabeli idézetekkel az elmúlt évszázadok embereinek papírra vetett gondolatait, véleményét, reagálásait elevenítik fel.

Sorozatuk minden kötete más, minden kötete új „irányból” közelít meg egy-

egy témakört. Újságunk profiljához kapcsolódva említhetjük a Fényirdák, fényképészeti műtermek, a Tánczrendek, a Turistabotjelvények, a Monogramos házjelek, a Kukucs-kálóablakok, a Betéti könyvek, a Zászlótartók vagy a Gramophone-lemezek című köteteket. Mindegyik megért volna egy-egy külön ismeretést!

Bem József utca 22., tel.: 06-1-355-3777), a sorozat régebbi és újabb könyveiről a stúdió honlapjáról (<http://tandemgrafika.hu>) tájékozódhatnak.

A múlandó idő emlékeit bemutató sorozat szerény árú kötetei elődeink tárgyi világának megbízható kalauzai. Állami támogatás nélkül, az érdeklődő vevőkre támaszkodva jelennek meg

Faragó István, Sárváry Katalin, László Zsuzsa és a legifjabb –Anno– a könyvbemutatón

Igaz, mi is csak most, és véletlenül, akadunk rá, a nagy könyvesboltokban nem árulják. Olvasóink a még hozzáférhető köteteket 20 százalék kedvezménnyel megvehetik a Tandem Grafikai Stúdióban (II. kerület,

– ami napjainkban ritkán mondható el az értékes könyvekről. Megtekintése, lapozgatása mellett az adott témakör iránt érdeklődők megbecsült ajándéka is lehet.

gábrriel

A kerületi helytörténeti gyűjtemények e-mail címei

Több érdeklődő megkeresése miatt közkinccsé tesszük a kerületi helytörténeti gyűjtemények/múzeumok tudomásunk szerint lapzártakor élő e-mail-elérhetőségét – a szerk.

I. ker., Tabán – pajor2@freestart.hu

III. ker., Óbuda – nepessy.noemi@obudaimzeum.hu

IV. ker., Újpest – szollosym@adymk.hu

IX. ker., Ferencváros

– gonczi.ambrus@ferencvarosimuvkp.hu

X. ker., Kőbánya – nincs

XI. ker., Hegyvidék – info@hegytortenet.hu

XII. ker., Újbuda – nincs

XIII. ker., Angyalföld – angyalfoldimuzeum@gmail.hu
helytorteneti@kult13.hu

XIV. ker., Zugló – zugloi.gyujtemeny@chello.hu

zugloigyujtemeny@cserepeshaz.hu

XV. ker., Rákospalota

– rpalotaimzeum@csokonaimk.hu

XVI. ker., Kertváros – helytortenet16@gmail.com

XVII. ker., Rákosmente – adamferenc@enternet.hu

erh@enternet.hu

XVIII. ker., – heilauf@pihgy.hu

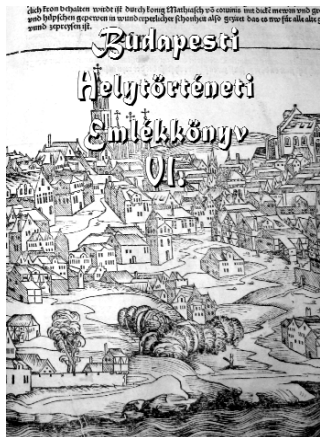
XIX. ker., Kispest – helytort@hdsnet.hu

XX. ker., Pesterzsébet – info@pesterzsebetimuzeum.eu

XXI. ker., Csepel – csephegy@freemail.hu

XXII. ker., Budafok – nincs

XXIII. ker., Soroksár – galéria13@freemail.hu

Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv VI.

Tematikai sokszínűségében, megszokott szerkesztési egységeiben és naprakész adatárában impozáns kötet született a Budapesti História 2008. évi találkozósaiból. A már hagyományos tavaszi és őszi előadások, a főváros és környéke helytörténész, vagy helytörténettel is foglalkozó kutatóinak adnak alkalmat korábbi munkásságuk áttekintésére, összefoglalására, esetleg egy aktuális probléma reflektorfénybe helyezésére, vagy intézménytörténeti bemutatásra, évfordulós megemlékezésre.

A 2008-as évnek kiemelkedő központi kulturális eseménye volt a Hunyadi Mátyás trónra lépésének 550. évfordulója. Ennek kapcsán a kötetben Földesi Ferenc Mátyás budai könyvtáráról közöl a legújabb kutatások eredményeit is magában foglaló, sok szempontra tekintő tanulmányt, amelyet két, részben helyrészben mentalitástörténeti írás egészít ki. Szerzőik, Balázs Attila és Takács Ferenc érdekfeszítően ismertetik a XII. kerületben, illetve Mátyásföldön az igazságos jelzővel felruházott és évszázadok óta a legnagyobb magyar királynak tartott Mátyásról kialakult kultusz jeleit, megnyilvánulásait. A három írás mintegy különálló blokkot alkot a kötetben, de nem állnak önmagukban. Bencze Zoltánnak és Lantos Antalnak a középkort megidéző tanulmányai a régészet és a topográfia

segítségével árnyalják az előbbieket, s készítetik továbbgondolásra az olvasót.

A számtalan érdekesnél érdekesebb, jól dokumentált, komoly szakmai munkát és ismeretet mutató írás közül is kiemelkedik Karacs Zsigmondé, aki a családtörténetet érzékenyen vegyíti a köztörténettel és a manapság divatos, egyetlen jelenséget alaposan körüljáró megközelítésmóddal. Hagyományokra tekintő írással rokonságban áll Debreczeni-Droppán Bálának a Múzeumkert történetéről, valamint Kovácsné Pázmándi Ágnesnek a Ráday Könyvtárról közölt összefoglalójával. Együvé tartozásukat a gazdagon idézett forrásanyag is mutatja.

A Budapesti História egyik központi célkitűzése, hogy a helyi honismereti tevékenységgel foglalkozó szervezetek, szakemberek számára a fórum szerepét is

betölthesse, amit itt Lukács Emilia, Fokasz Nikosz, Szémán Richárd, Román János, Dobos Károly és Báder György írásai képviselnek. Segítségükkel Ferencváros, a Görög–Magyar Nők Kulturális Egyesülete, a Corvin Honismereti Klub, a Soroksári Grassalkovich Kör, a Klauzál Gábor Társaság, illetve a Pestújhelyi Pátria Egyesület kapott bemutatkozási lehetőséget. A változatos beszámolókat Tóth József a budai iskolák 1948-as államosításával és Szabó Ivett a XIII. kerületi vízisport történetével vezeti át a 20. századba, így lett az a hatodik kötet öt évszázad mikrotörténelmének a lenyomatává.

Buda Attila

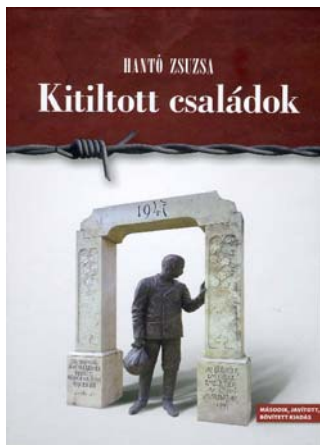
Ybl Egyesület

A budavári Ybl Miklós téren rendezte meg április 10-én délelőtt az Ybl Egyesület Ybl Miklós és az építészek, építőmesterek IX. ünnepét, megemlékezve a jeles mesterről és néhai neves építészeinkről. Ekkor adták át az egyesület által alapított Ybl Mívészmester, valamint az Ybl Bicentenárium Pályázat díjait. Délután az Ybl Bazárról előadást, majd az Operaházban szakmai vezetést tartottak. Tevékenységükről a www.yblegyesulet.hu honlapjukon adnak tájékoztatást.

azt is szemügyre vehetjük, hogy hová költöztették az áldozatokat.

A kitelepítések teljes képe érdekében a kötetben más kutatók tanulmányait is olvashatjuk: például Gyekiczky Tamás írását a kitelepítettek jogi diszkriminációjáról, vagy Bank Barbara és Bandi István tanulmányát a romániai kényszerlakhelyekről.

—balázs—

Kitiltott családok

Kitelepítések '45 után

téseket. A 2009-ben megjelent első kiadást három hónap alatt elkapkodták, a most ismét kapható kötet pedig már az újabban feltárt adatokat is tartalmazza.

Könyve két nagyobb egységre bontható. Az egyikben a szerző történészi alaposítással és objektivitással elemzi a '45 után kialakult magyar belpolitikai helyzetet: kitér a népbírói perekre, a szovjet mintára létrehozott jogi háttérre, és a kitelepített családok helyzetére is. A másik nagyobb egységben hét család személyes történetén keresztül ismerkedhetünk meg a kitelepítettek sorsával egészen az 1953-ban számukra megadott amnesztiáig.

A könyvhöz térkép és CD melléklet is tartozik. A CD-n részletes adatbázist találhatunk annak a több mint tízezer embernek a nevével, akiket kitelepítettek, de megtalálhatjuk itt a Hortobágyi táborok alaprajzait, vagy a pontos jogszabályokat, melyek alapján a kitelepítések történetek. A fővárosiak számára különösen fontosak lehetnek azok a térképek, melyek kerületi bontásban mutatják be a kitelepítések helyszíneit. Minden kerület fel van dolgozva utca és házsámra lebontva, ahonnan embereket kényszerítettek lakásuk és ingóságai elhagyására. Külön térkép tartozik minden egyes kerülethez, melyeken

Március 26-án mutatták be a Hegyvidék Galériában Hantó Zsuzsa történész *Kitiltott családok* című kötetének második, javított kiadását, mely a második világháborút követő, magyarokat és németeket érintő kitelepítésekkel foglalkozik. Szerzője éveken keresztül kutatta a levéltárakban a második világháborút követő évek magyar történelmének sötét foltyait – a kitelepít-

Egykor volt egy Nemzeti Szalon

Ötven éve, 1960. május 1-jére meglepetésszerűen lebontották

A Nemzeti Szalont lebontották – hihetetlen gyorsasággal – Veress János a fővárosi tanács elnökének utasítására 1960-ban – mesélte Búza Barna szobrászművész, az egykori kiállító művész, a művészeti tanács ismert vezetője.

Milyen művészeti intézmény volt ez a ma már alig ismert épület a zöldellő Erzsébet téren? Miért kellett, milyen megfontolásból a várospolitikusként – a Bu-

szetnek méltó kiállítótermét nem kell nélkülöznünk!

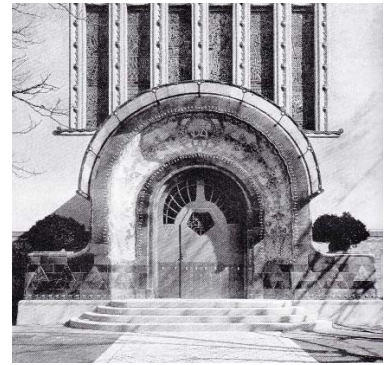
A polgárosodó világáros, Budapest művészei, és a művészeteket pártolók közössége 1894-ben megalakította a Magyar Képzőművészek és Műpártolók Egyesületét. Kiállító helyiségük kezdetben a József körút 45-ben, majd az Újvilág utca és Kossuth Lajos utca sarka) épületben volt. A modern művészet korszerű

nes épület bontása után szép eklektikus parkot hoztak létre, amelynek közepén a Hauszmann Alajos által tervezett Erzsébet téri Kioszk épült fel. A kérdés éppen az volt, hogy fiatal építészek átalakíthatják-e egy neves építész munkáját. A megoldás napjainkig kiható tanulsággal szolgált.

A tervezői munka jogi védelme tulajdonképpen magára a tervre terjed ki. Ezért lehetett a Kioszk részbeni meghagyásával egy kettős funkciójú építményt létrehozni. A szalon öt négyzetes, üvegtetővel ellátott kiállító-teremmel a korszerű követelményeknek is megfelelt. Belső díszait a gödöllői művész, Nagy Sándor tervezte és kivitelezte. A kapubejárat Zsolnay pirogránitból készült.

Központi fekvése miatt kedvelt és látogatott, valódi nyitott, polgári művészeti intézmény volt. A kor jeles magyar alkotóinak, illetve művészeti mozgalmainak kiállításait rendezték itt. Festők és szobrászok mellett építészeti kiállításoknak is helyet adott. Itt mutatták be Budapest fejlesztési terveit az 50-es években. De itt voltak láthatók a magyar műemlékvédelem legszebb eredményei is. Büszkélkedett a Nemzeti Szalon azzal is, hogy neves kortárs külföldi festők tárlatainak szintén helyet adott: a francia posztimpreszionisták (Gauguin és Cézanne) kiállításait rendezték meg benne. A Nemzeti Szalon vezetői között találjuk Ernst Lajost, a későbbi önálló, múzeumot alapító művészetpártolót.

Személyes élményem volt, hogy egykori iskolám, a művészeti gimnázium jubileumi kiállítását itt rendez-

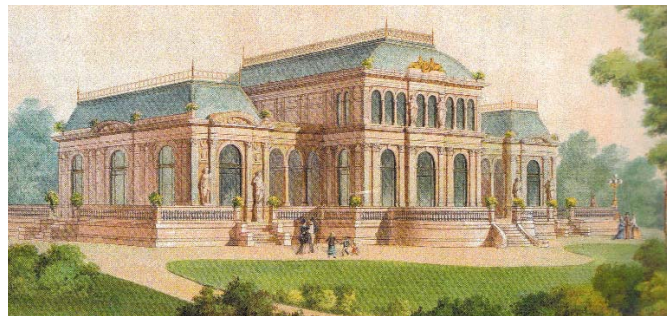

A Nemzeti Szalon bejárata (Magyar Iparművészet, 1907 – FSZEK Budapest Gyűjteménye)

ték meg, 1958-ban, szinte a bontás előtt utolsóként.

1959-ben a téren a Kioszk előtt talált végleges helyre a Danubius kút, amelyet a Kálvin téri elpusztult töredékeiből rekonstruáltak.

Ezután, közvetlenül történt, hogy az új fővárosi vezető, „várospolitikus” a Nemzeti Szalon azonnali bontását rendelte el. Egykori kollégám, Alföldi Ottó KÖJÁL-főorvos mesélte, hogy mikor az ünnep – 1960. május 1. – után bement dolgozni, az Erzsébet téri ablakából a Nemzeti

Hauszmann Alajos Kioszkja az Erzsébet téren (FSZEK Budapest Gyűjteménye)

dapest Lexikonban 2004-ben is méltatott – Veress János tanácselnöknek intézkednie?

Az Aranytíz Helytörténeti Klubban 2010. január 28-án a Nemzeti Szalon történetéről számos érdeklődő előtt Bognár Gábor művészettörténész tartott előadást. Az ott elhangzott gondolatok jegyében emlékezem e híres nemzeti intézményünk múltjára – talán egyszer, lesz még ünnep... és a modern magyar művé-

kiállító teremmel nem rendelkezett, ezek a lakóépületek csupán átmeneti célokat szolgáltak. Az egyesület méltó új székházat emelt – az Erzsébet téren megvalósult Nemzeti Szalont a Vágó testvérek tervezték, s 1907-ben elkészült a magyaroszeccesszió jegyében fogant építmény.

A tér maga a 18. század végén keletkezett, Újvásártér volt a neve. 1846 után idehelyezték az ideiglenes Német Színházat. Az ideigle-

Rákosmenti Múzeumi Estek

A Rákosmenti Múzeumbarát Egyesület kiadásában megjelenő Rákosmenti Múzeumi Estek periodika 2009. szeptemberi számában az Erdős Renée Házban a Kulturális Örökség Napokhoz kapcsolódó előadások szerkesztett változatát adták közre: Ádám Ferenc a rákosmenti templomokról, Debnár László a rákosligeti evangélikus templom történetéről, Hódos Mária a Rákosmente zsinagógáiról adott tájékoztatást.

Hatvanéves a XX. kerület

A Pesterzsébeti Múzeum Gaál Imre Galériájában március 25-én 60 éves a XX. kerület címmel helytörténeti kiállítást nyitott meg Komoróczy László alpolgármester. Tárlatuk április 25-ig volt megtekinthető.

Szalón helyén virágágyásokat látott. Az ott működő konyha és étterem berendezéseit is eldózerolták. Azóta is vár a magyar művésztszadalm, köztük a 100. életévét taposó Búza Barna szobrászművész, immár fél-évszázada hiába, hogy legyen ismét Nemzeti Szalon, a modern magyar művészetnek méltó kiállító terme.

Vízy László

Görögök hazánkban

Reprezentatív tablókiállítás Újpesten

Nem szokványos helytörténeti kiállításnak adott otthont az Újpesti Gyermekek és Ifjúsági Ház galériája, ahol három hétig ismerkedhetek látogatói a hazánkban élő görög nemzetiség múltjával. Az újpesti Görög Kisebbségi Önkormányzat rendezte reprezentatív tablókiállítás (Görögök Magyarországon és Budapesten – Újpesti vonatkozásokkal) történeti áttekintést nyújtott a hazát keresőkről, a 18. században indult bevándorlástól az 1948-as polgárháború elől menekülőig.

Március 8-i megnyitóján Angelidisz Vaszilisz a Fővárosi Görög Önkormányzat elnökhelyettese néhány közismert, kiemelkedő tev-

kenységet folytató személyiségre hívta fel a figyelmet. Az egykori görög diaszpóra tagjai között ma is ismerős nevek szerepeltek – a Sina, Haris, Lyka családok, akik a Lánchíd, a Magyar Tudományos Akadémia, stb. létrehozásában vállaltak jelentős szerepet. Kacimbari Georgia, az Újpesti Görög Kisebbségi Önkormányzat elnöke, megnyitójában kitért az újpesti Viola utcai iskolába vagy a mai Tanoda téri iskolába 1948-ban érkező sok menekült gyerekre, akik itt találtak új hazára.

Spirta György kereskedő az újpesti öbölben építette helyi kisiparosokkal az első Dunán közlekedő áruszállí-

Kacimbari Georgia megnyitja a tárlatot

tó gőzöst, Manno Miltiades evezős nem mellékesen szobrászművészként több sporttárgyú kisplasztikát készített, Vrányi Teofil képviselőként tevékenykedett Újpest város tanácsában az 1910–20-as években...

Képek, könyvek, kéziratok, önéletrajzok tanúsítottak a második világháborút nem sokkal követő görög

polgárháborúból az új hazába érkező menekültekről, a beilleszkedés nehézségeiről és örömeiről. Különösen sokan találtak előbb átmeneti, majd végleges otthonra Újpesten. Először gyermekek, utána a sebesültek, végül majd tízezer görög politikai menekült érkezett ekkor hazánkba.

Szöllősy Marianne

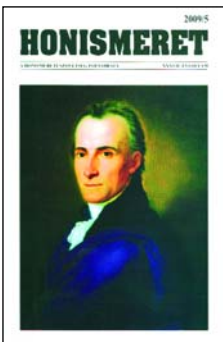

Honismeret

A Kárpát-medencei magyarországi történelmének, néprajzában és a térségben folyó honismereti tevékenységnek kéthavonta megjelenő reprezentáns folyóirata a Honismereti Szövetség által kiadott Honismeret. Szerkesztője Halász Péter, 13 fős szer-

kesztőbizottságát elismert szakemberek alkotják.

A folyóirat rendszeresen és színvonalasan megemlékezik az aktuális évfordulókról, az iskolai honismereti tevékenységekről, emlékhelyekről, népi hagyományokról. Településtörténeti, családtörténeti írásai mikrotörténel-

Gratulálunk

A 19. században alapított Magyar Mérnök és Építész Egylet egyik jogutódja, az Építéstudományi Egyesület (ETE) február 4-i közgyűlésén Vízny László építész, az V. kerületi Aranytíz Helytörténeti Klub vezetője kiemelkedő egyesületi munkáját a legmagasabb kitüntetésével, az Alpár Ignác-díj átadásával ismerte el.

műnk kevésbé ismert részébe avatja be olvasóit. Rendszeresen tájékoztat Krónika rovatában a jelentősebb honismereti rendezvényekről, recenziói egy-egy jelentősebb kiadványra hívják fel a figyelmet. A 2010. évi első számában a Budapesti Honismereti Társaság munkáját támogatók közül Molnár Péter és Skultéty Csaba nevével is találkozhatunk. Tartalom-

jegyzeke a www.honismeret.hu weblap Honismeret folyóirat menüpontjánál olvasható – hét évre visszamenőleg.

Főként előfizetés útján terjesztett, éves előfizetési díja 1980 forint. Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél a 11991102-021022799-es számlán, e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu) faxon (06-1-303-3440).

Felelős szerkesztő: Gábrriel Tibor
Szerkesztőbizottság:
Breinich Gábor, Buda Attila, Róbert Péter, Sándor P.Tibor, Sipos András.
Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történeti Múzeum.
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság
(1043 Budapest, Berda József u. 48., tel.: 370-0652,
e-mail: bpht@upcmail.hu, internetes változat: www.bpht.hu)
Nyomás: Kolofon Kft., ISSN 1418-4273

Ingyenes lapunk kereskedelmi forgalomba nem kerül, megtalálható a budapesti kerületek múzeumaiban, helytörténeti gyűjteményeiben, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjaiban és a Budapesti História előadóestjein. A Nemzeti Civil Alapprogram, valamint a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelent meg kiadványunk.